

Vlastná produkcia ako nástroj mieru

Invázia Ruska na Ukrajinu je v modernom svete tragédiou, s dosahom na celý svet. Aj kvôli rozsahu dodávok surovín, ktoré nemalou mierou zasahujú do výživy a agropotravinárskej výroby.

Nejde iba o zemný plyn a ropu, ale aj o obilniny, olejninu, priemyselné hnojivá, osivá, krmivá, či poľnohospodárske stroje a náhradné diely. Pri sledovaní ničivých zásahov do krajiny našich východných susedov si každý musí uvedomiť, že na niekoľko rokov nemôžeme rátať s tradičnými obchodnými vzťahmi, ktoré pre Európsku úniu predstavovali miliardové hodnoty. Zdá sa, že po dvoch rokoch pandémie, aktuálnej vojne a hroziacom suchu je najvyšší čas zamyslieť sa nad potravinovou bezpečnosťou únie.

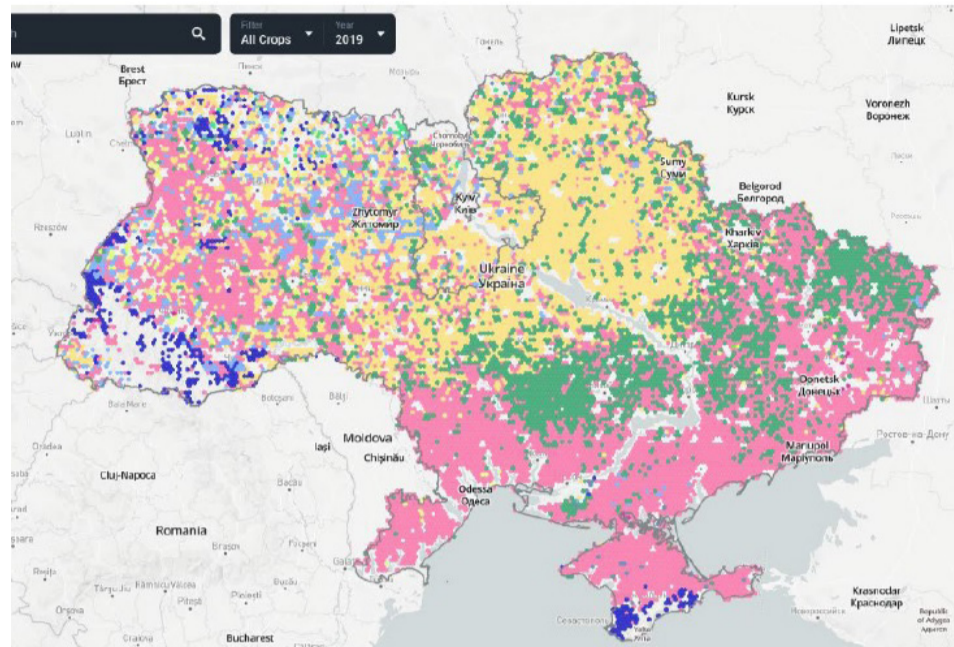
Krajiny Európskej únie dokážu zabezpečiť dostatok potravín pre obyvateľstvo kontinentu, ale zároveň majú živé obchodné vzťahy s okolitými tretími krajinami. A tak napríklad z celkovej produkcie obilnín (v hospodárskom roku 2020/21: 293 mil. ton) sa vyvezie takmer 50 mil. t, predovšetkým pšenice, do krajín severnej Afriky. Naopak dovezieme takmer 20 mil. t, hlavne kukurice. Výrobu olejnin v EÚ (2020/21: 30 mil. t) však už potrebujeme dopĺňať dovozmi, asi 20 mil. t v zrne, 19 mil. t v šrotoch a 8,5 mil. t v oleji. V súvislosti s environmentálnymi cieľmi sa zrniny v EÚ začali spracúvať aj na bioetanol (12 mil. t), resp. biopalivá. Výlisky z olejnin sa zasa využívajú na výrobu krmných zmesí pre hospodárske zvieratá. Pre dosiahnutie úplnej sebestačnosti, napríklad v zrninách ako hlavných zdrojoch výživy, by Európe zrejme postačilo len prispôsobiť štruktúru výroby a obchodné zmluvy s tretími krajinami.

Obilnica Európy

Po roku 2014, kedy Rusko anektovalo Krym, sa upravila aj obchodná politika EÚ. Kvôli ekonomickým sankciám uvaleným na Ruskú federáciu sa znižujúce dovozy z tejto krajiny začali nahrádzať dovozmi agrokomodít z Ukrajiny, v rámci určitých množstevných kvót so zníženou sadzbou colných poplatkov. V hospodárskom roku 2020/21 tak únia doviezla z Ukrajiny asi 650-tis. ton pšenice (30 % všetkých dovozov), 7 mil. t kukurice (50 %), 15 mil. t slnečnicového oleja (88 %), 1,7 mil. t slnečnicových šrotov (63 %), 1,6 mil. t repky (72 %), 120-tis. t repkového oleja (49 %) a 80-tis. t sójového oleja (33 %). V roku 2020 predstavovali agropotravinárske komodity dovezené z Ukrajiny celkovú hodnotu asi 6 mld. eur.

Na druhej strane, Európska únia je najvýznamnejší

Pestovateľské oblasti hlavných plodín Ukrajiny: ružová – obilniny, zelená – slnečnica, tmavožltá – kukurica, svetlomodrá – sója, svetložltá – repka

obchodný partner Ruskej federácie. V roku 2020 Rusko zobchodovalo tovary v celkovom objeme 174 mld. eur, samozrejme najväčší podiel má ropa a zemný plyn (70,6 % objemu). V rámci dovozov zrnín, draselných hnojív a ďalších poľnohospodárskych surovín, celkový dovoz z Ruska predstavoval v r. 2020 asi 1,8 mld. eur. Ekonomické sankcie však obmedzili najmä vývoz agropotravinárskych výrobkov z EÚ (mäsa a mäsových výrobkov, mlieka a mliečnych výrobkov, rýb, nespracovanej zeleniny a ovocia), ktorý sa znížil na hodnotu sotva 3,8 mld. eur v r. 2020. Pozitívne dôsledky týchto politicko-ekonomických rozhodnutí sú však otáznave, keďže Ruská federácia už v roku 2010 prijala doktrínu potravinovej sebestačnosti v určitých komoditách: 95 % zrnín a zemiakov, 90 % mlieka a mliečnych výrobkov, 85 % mäsa a mäsových výrobkov, 80 % cukru a rastlinných olejov.

Traktor vs. tank

Je zjavné, že vojna na Ukrajine, a s tým súvisiace zastavenie lodnej dopravy z Čierneho mora, spôsobili narušenie tradičných trhov a zvýšili ceny takmer všetkých komodít. Denne sledujeme nárast ceny pšenice, kukurice, repky, či sóje na svetových burzách a ťaháme zvislú os cenových grafov stále vyššie. Napr. na parížskej burze MATIF k 10. 3. 2022 bola cena pšenice potravinárskej 375 Eur/t, kukurice 351,50 Eur/t (dodávka v júni) a cena repky siahala na hranicu 900 Eur/t (dodávka v máji). Cena sójových bôbov na burze v Chicagu bola 564 Eur/t. Odborníci sa zhodujú, že ceny zrnín výraznejšie neklesnú do konca júna 2022.

Kým vyššie ceny zrnín najskôr pocítia spotrebiteľia pri nákupe chleba, múky, olejov, a tiež chovatelia hospodárskych zvierat, rastúce ceny hnojív, osív, či pohon-

ných hmôt zasiahnu všetkých poľnohospodárov. Sme v jarnom období, kedy väčšina manažérov už obstarala na podnik osivá a hnojivá pre úrodu roku 2022. Nedá sa teda predpokladať výraznejší odklon od ich osevných plánov v tomto roku. Budú však musieť prijať neľahké rozhodnutie, či zachovajú dávky výživy pre dosiahnutie čo najlepšej kvality produkcie na úkor zisku podniku, alebo znížia množstvo vstupov potrebných pre rastlinnú výrobu a udržia si príjmy pre prežitie podniku. Pritom už o pár mesiacov budú musieť premýšľať nad osevným postupom pre budúci rok.

Nikto si dnes netrúfa odhadnúť, aké dôsledky bude mať súčasná geopolitická situácia na poľnohospodársku produkciu na Ukrajine. Pokiaľ okupácia tamojším roľníkom nedovolí osiať jarniny, predovšetkým kukuricu a slnečnicu, možno predpokladať ďalšie nepredvídateľné reakcie svetového trhu. Očakávané výpadky v produkcii zrnín na Ukrajine budú chýbať nielen Európe, ale hlavne v štátoch Afriky a Stredného východu, ktoré sú na dovozoch z čiernomorskej oblasti závislé. Organizácia pre výživu a poľnohospodárstvo (FAO) v decembri varovala, že prinajmenšom 44 krajín sveta bude v tomto roku vyžadovať potravinovú pomoc zvonka. Je medzi nimi až 33 afrických krajín, kde kvôli suchu a pretrvávajúcim konfliktom hrozí ešte väčší hladomor. No aj v ďal-

Na niekoľko rokov nemôžeme rátať s tradičnými obchodnými vzťahmi, ktoré pre Európsku úniu predstavovali miliardové hodnoty.

ších krajinách Južnej Ameriky, či Ázie sa dajú očakávať sociálne nepokoje a ďalšie vlny utečencov pred chudobou.

Návrhy riešení

Situácia sa vyvíja veľmi rýchlo a taká by mala byť aj reakcia európskych orgánov. Európska Komisia sa obrátila o radu na európskych poľnohospodárov, ktorí preukázali svoje schopnosti a odvahu aj v rokoch pandémie ochorenia Covid-19. Otázkou dňa je zachovanie potravinovej sebestačnosti v Európe. Návrh medzinárodných organizácií so

zrninami a krmivami CO-CERAL, FEDIOL a FEFAC, aby únia dovážala suroviny z tretích krajín ako Brazília, Argentína, USA, či India, nenašiel podporu u európskych pestovateľov plodín na ornej pôde, združených v najväčšej európskej organizácii farmárov a družstiev, COPA/COGECA. Tí sa 4. marca stretli na online rokovaní a neskôr aj na pôde Európskej Komisie, ktorej predstavili svoju predstavu a riešenia:

- Využiť všetku pôdu ležiacu v EÚ ladom („set-aside“) v celkovej výmere asi 2,033 mil. hektárov, čo by mohlo pridať v produkcii 5,5 mil. t olejnin alebo 4,9 mil. t strukovín,

- Využiť tiež výmery určené pre ekologickú výrobu (cca 2,341 mil. ha) no s aplikáciou konvenčných prostriedkov na ochranu rastlín, aby zvýšili úrodu. Pestovanie bez akýchkoľvek restriktív tu chcú zachovať aspoň dva roky.

- Upraviť pravidlá pre diverzifikáciu troch plodín v osevnom postupe, čo by pomohlo zvýšiť osev slnečnice, a to aj v tých členských štátoch, ktoré zasiahne suchom, keďže táto plodina vyžaduje menej dusíka a vody,

- Uvaliť moratórium na používanie kukurice a pšenice na výrobu bioetanolu, aby sa zabezpečil plynulý tok surovín pre výrobu krmných zmesí,

- Urýchliť implementáciu plánu EÚ na zníženie závislosti na dovozoch bielkovinových plodín, predovšetkým sóje,

- Keďže lodná doprava z čiernomorskej oblasti stagnuje, využiť možnosti prepravy inými spôsobmi (vlakom, kamióňmi) na dodanie zmluvných množstiev zrnín (t. j. 6,6 mil. t pšenice a 13,3 mil. t kukurice) z Ukrajiny pre vnútorný trh EÚ, aj tretie krajiny,

- Poskytnúť okamžitú finančnú pomoc EÚ pre farmárov na zabezpečenie objemu a kvality domácej produkcie zrnín v tomto roku (napr. skoršie uvoľnenie priamych platieb).

Tieto opatrenia by mala Európska Komisia prijať čo najskôr, keďže termín jarných osevo je tu. Európski farmári sú odhodlaní urobiť maximum, aby zabezpečili domácu potrebu zrnín pre ľudskú aj živočíšnu vý-

robu. Predovšetkým bude potrebné revidovať osevné plány, keďže únia je prebytková v pšenici, no kukurica jej môže chýbať. Taktiež je priestor pre zvýšenie osevných plôch sóje, či repky olejnej so zacielením na živočíšnu výrobu. V súvislosti s tým však bude potrebné hľadať aj nové zdroje pre výrobu priemyselných hnojív.

Európske vs. národné

Bude zaujímavé sledovať, ako sa k týmto návrhom postaví Európska Komisia. Viaceré totiž zasahujú do nastavenia národných strategických plánov Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ od roku 2023. Eurokomisár pre poľnohospodárstvo, Janusz Wojciechowski už naznačil, že kvôli ruskej agresii na Ukrajinu bude zrejme potrebné prehodnotiť ekologické a klimatické ciele stratégie „Z farmy na stôl“. Tá vychádza zo Zelennej dohody EÚ a cieľi k roku 2030, kedy by mali európski poľnohospodári používať o 20 % menej hnojív, o 50 % menej pesticídov s nebezpečnými látkami, či zvýšiť ekologickú výmeru na 25 % poľnohospodárskej pôdy. Podpredseda EK Frans Timmermans si to však nemyslí a nechce tieto ciele oddľovať, ani oslabovať. A naopak, považuje ich za súčasť riešenia.

No kým sa v Bruseli dohadujú, mnohé vlády už začali v panike prijímať rozhodnutia na národnej úrovni. Niektoré členské štáty únie navrhujú pozastaviť vývozy základných agrokomodít (Maďarsko), poskytnúť nemalé štátne podpory roľníkom na nákupy vstupov (Poľsko), či inak chrániť záujmy svojich obyvateľov. Akoby sme zabudli, že sme súčasťou Európskeho spoločenstva, ktoré má nastavené jednotné pravidlá a nástroje na spoločnú organizáciu trhu. Mechanizmus intervenčného nákupu obilnín by však potreboval riadne oprášiť a zrevidovať hlavne nákupnú cenu, ktorá sa už roky nepohla z úrovne 101,31 Eur/t, pri štandardnej kvalite, pretože tá už nepokrýva ani výrobné náklady na tonu pšenice. Verme, že zodpovední nájdu riešenie, pretože to existuje. Dokážeme mať oboje – dostatočnú produkciu, aj správne udržiavanú krajinu. Chce to len rozumnú mieru podpory aj pre rodinné podniky, ktoré sú základom environmentálnej, klimatickej aj sociálnej stability vidieka. A tiež uvedomíť si, že do únie sme vstupovali dobrovoľne a tak ako v manželstve, musíme spolu držať v dobrom aj zlom. Ak nebudeme jednotní, nepriateľ nás ľahšie rozoberie na drobné a porazí. A my chceme mier.

VLADIMÍRA DEBNÁROVÁ
tajomníčka Združenia pestovateľov obilnín

Cena pšenice na burze MATIF [Eur/t]. Zdroj: Kaack-Terminhandel.de

